

KÜRESELLEŞME KÜLTÜRÜ VE EĞİTİMİN İŞLEVİ

Yrd.Doç.Dr.Erkan PERŞEMBE*

ÖZET

Yaşadığımız yüzyıl, insanlığın önceki yüzyıllarında görülmeyen çapta bir bilgi yoğunlaşması ve buna bağlı toplumsal değişme hareketliliğiyle tanımlanıyor. Modernlik, bilgi toplumu, küreselleşme gibi değişik kavramsallaştırmalarla dile getirilen yeni dönemin karakteristik özelliği bilgi teknolojileri ve onun kullanımına ilişkin göstergelerdir. Günümüzde küreselleşmenin ivme kazandırdığı bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler, uluslararası düzeyde ekonomi, siyaset, kültür ve bilgi transferlerinin kapsamını genişletmektedir. Bilgi toplumu olma yolunda önemli değişmelerin yaşandığı dünyamızda, küreselleşme sürecinin ortaya çıkardığı kültürler arası rekabette, diğer kültürlerin ve ekonomilerin hegemonyasına girmeden onurluca yaşayabilmenin, iyi eğitilmiş kitlelerle yaşanabileceği bir gerçektir. Bilgiyi üretme, değerlendirme ve kendi kültürel kimliğinin bilincinde olarak dünyada varolabilmede eğitimin yararlı işlevi en çok küreselleşme sürecinde görünür olacaktır.

Anahtar Kelimeler : Küreselleşme, eğitim, bilgi toplumu.

Giriş

Yirminci yüzyılın son çeyreğinde üzerinde en çok tartışılan konulardan birisi olan küreselleşme, ekonomiden kültüre, siyasetten çalışma hayatına kadar birçok alanda yaşanan bir değişim ve ülkelerin birbirlerine yakınlaşma sürecini ifade etmektedir. Dünyada özellikle son yarım yüzyılda gözlenen bilgi ve teknolojiye dayalı gelişmeler, insanların gündelik yaşantılarını da önemli boyutta etkilemektedir. Kitle iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin, dünyayı küçülttüğü ve her türlü bilgi ve enformasyonun bütün dünyada daha önceki yüzyıllarda görülmeyen yoğunlukta ve kapsamda toplumsal değişmelere neden olduğu bir dönemi yaşıyoruz. Toplumların tüketim kültürünün nesnesi konumuna

* Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

getirildiği dünya yüzeyinde küresel kültürün kapsayıcılığı, yerel kimlikleri farklılıklar temelinde yeniden üretiyor.

Küreselleşme, günümüz dünyasında yeni ortaya çıkan veya şimdilerde daha da belirgin hale gelen çeşitli faktörlerin etkisi sonucunda, insani varoluşun toplumsal, kültürel ve ekonomik yönleri bakımından coğrafi sınırların önemini yitirmeye başlaması ile birlikte toplumların da giderek bunun bilincine varmaları sürecini ifade eden bir kavramdır. “Bu süreç uluslar arasında her bakımdan karşılıklı bağımlılığı artırmakta ve hayatlarımızı giderek daha fazla bizden çok uzakta meydana gelen olaylara ve alınan kararlara bağımlı hale getirmektedir.”¹ İletişim ve bilgi teknolojilerindeki önemli gelişmeler dünyanın küçülerek yoğunlaşmasını, dünyanın ‘küresel köye’ dönüşmesini ve insanlar arasındaki karşılıklı bağımlılığı artırmıştır.²

Bu çalışmamızda, öncelikle küreselleşmenin nasıl anlaşılması gerektiği üzerinde durarak, küreselleşmenin, ulus devlet yapılarında meydana getirdiği kültürel erozyona karşı eğitimin artan önemi vurgulanacaktır. Bu kapsamda, toplumsal değişimin yeni bir göstergesi olarak “küreselleşme süreci”nden kaçınmanın veya karşı çıkmanın alternatifleri değil, yaşadığımız dünyayı algılayabilecek ve ezilmeden o dünyada varolma biçimlerini oluşturabilecek bir insan yaratmada eğitimin işlevine değinilecektir.

Küreselleşmeye Yaklaşımlar

Küreselleşme fenomeni üzerinde geniş bir literatürün bulunmasına rağmen, üzerinde herkesin anlaştığı ortak bir tanımın yapılamadığından, kavram hakkında teorik tartışmaların artarak devam ettiği görülmektedir. “Küreselleşme kavramının en çarpıcı özelliklerinden biri, olası etkilerinin çok sayıda ve çeşitli olduğu izlenimi vermesidir.”³ Bu tartışmaların ve karışıklıkların, küreselleşme kavramının ele alınış biçimiyle ilgili olduğu ve özellikle, bu sürecin ne zaman ve nasıl başladığına ilişkin farklı değerlendirmelerin yapılabildiği görülmektedir.⁴

Küreselleşme yeni bir terim olmakla beraber, kökleri sömürgecilik tarihine kadar uzanan çok eski bir süreçtir.⁵ Batılı ülkelerin egemenlikleri altındaki sömürge bölgelerinden yaptıkları küresel ticaret, yaşadığımız yüzyılın dünya ekonomisinde de belirleyici konumu bu ülkelerin

¹ Anthony Giddens, **Modernliğin sonuçları**, çev. E. Kuşdil, Ayrıntı, İstanbul, 1994, s.62.

² Marshall McLuhan, *Global Köy*, Ç: Bahar Düzgören, Scala Y. İstanbul 2001, s.46.

³ John Tomlinson, *Küreselleşme ve Kültür*, Ç: A. Eker, Ayrıntı Y., İstanbul 2004, s.13.

⁴ P. Hirst, G. Thomson, *Küreselleşme Sorgulanıyor*, Ç. Ç. E. Yücel, Dost K., Ankara 2000, s.29-32.

⁵ Wayne Ellwood, *Küreselleşmeyi Anlama Klavuzu*, Ç: B. D. Genç, Metis Y., İstanbul 2002, s.14.

tekeline kazandırmıştır.⁶ Ekonomik faaliyetlerin küreselleşmesinin ve bunun yarattığı yönetim sorunlarının İkinci Dünya Savaşından sonra, bilhassa 1960 sonrası dönemde ortaya çıktığı genellikle kabul görülmektedir. Çok uluslu şirket faaliyetleri ve uluslar arası ticaret hacminin hızla geliştiği bu dönem bütünleşmiş ve bağımlı bir dünya ekonomisinin de habercisi olmuştur.⁷

Yüzyılın son çeyreğinde mikro-elektronik, telekomünikasyon ve internet ağlarıyla birbirine bağlanan yeni enformasyon ve iletişim teknolojileri günümüz ekonomileri arasındaki çok yönlü ilişkileri ve etkileşimi yoğunlaştırmıştır.⁸ Bilgisayar destekli enformasyon sistemleri sayesinde finansal piyasalar hareketlilik kazanmış, her türlü mal ve hizmetler, ülkeler arasında daha hızlı değiştirebilir konuma gelmiştir. Bir pazarda satışa sunulan bir ürünün değerindeki değişim ürünün bağlı bulunduğu birçok pazarı aynı anda etkileyebilmektedir.⁹ Küresel ekonomi yalnızca malların serbest ticaretiyle değil; daha da fazla, sermayenin serbest hareketiyle çeşitli ülkelerdeki faiz oranları, döviz kurları, hisse senedi fiyatları, mal ve hizmetlerin değerleri üzerinde inanılmaz bir etkiye sahip olmaktadır.¹⁰

Dünya piyasalarındaki mali sermaye, küresel ekonominin imkânlarını ve fırsatlarını kullanarak uluslar arasında dolaşırken, aynı zamanda önemli bir istikrarsızlık unsuru da olabilmektedir. Buna bağlı olarak küçük bir azınlığın serveti sürekli büyürken, zenginler ve yoksullar arasındaki mesafeler artmaktadır.¹¹ Sermayenin sabit bir yurdunun olmadığı bir dünyada, çok uluslu şirketlerin artan nüfuzları birçok devletin ekonomik kaynaklarının çok üzerine çıkabilmektedir.¹² Bugün dünyadaki en büyük 100 ekonomiden 50'si devlet değil, çokuluslu şirketlerdir. En büyük 200 şirketin toplam yıllık gelirleri, dünya nüfusunun % 80'inin yaşadığı 182 ülkeninkinden daha büyüktür.¹³

Dünyanın en zengin 358 küresel milyarderinin toplam servetinin en yoksul kesimden 2,3 milyar (dünya nüfusunun %45'i) insanın toplam gelirlerine eşit olduğunu gösteren BM'nin en son İnsani Gelişme Raporu'nun bulgularını yorumlayan Victor Keegan dünya kaynakları-

⁶ Ellwood,a.g.e.,s.16.

⁷ Hirst,Thompson,a.g.e.,s.44.

⁸ Manuel Castells,"Enformasyon Teknolojisi ve Küresel Kapitalizm",Ç:M.Armağan, Küresel Kuşatma Karşısında İnsan, Ufuk K.,İstanbul 2004,s.142.

⁹ Castells,a.g.m.,s.146.

¹⁰ George Soros,Küresel Kapitalizm Krizde,Ç:G.Şen,Sabah K.,İstanbul 1999,s.15.

¹¹ Ellwood,a.g.e.,s.67.

¹² Zygmunt Bauman; Küreselleşme, Ç:A.Yılmaz,Ayrıntı Y.,İstanbul 1999.,s.67.

¹³ Human Development Report 1999,UN Development Program, New York/Oxford 1999'dan aktaran, Ellwood,a.g.e.,s.51.

nın mevcut dağılımını yeni bir yol kesip soyuma biçimi olarak adlandırmaktadır.¹⁴

Küreselleşmeye yöneltlen en büyük eleştirilerin ve yaşanan sorunların merkezinde çokuluslu sermayenin küreselleşme sürecinde kurallarını kendisinin koyduğu bir alanda, ulusal hükümetlerin politika oluşturmakta yetersiz kalmalarıdır. Aynı zamanda enformasyon ağlarıyla finans piyasalarının birbirine bağlı olduğu bir küresel ekonomide uluslar üstü sermayenin çok kısa zamanda ülke borsalarını terk edebilmesi, Rusya ve Asya krizlerinde olduğu gibi küresel krizlere neden olabilmektedir. Bilgi ve enformasyon teknolojilerinin rekabette üstünlüğü yarattığı bir dönemde yeni enformasyon teknolojilerini yaratan ve kullanan ülke ve grupların gelişmiş ülkeler olması, ülkeler arasındaki eşitsizliği daha da arttırmaktadır. Önümüzdeki dönemde az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerle gelişmiş ülkeler arasındaki eşitsizliğin neden olduğu gerilimler ve buna yönelik çözüm arayışları hızlanacaktır.

Görülüyor ki, küreselleşmenin bu yönü iletişim teknolojilerindeki baş döndürücü gelişmelerin, emek ve sermayenin daha akışkan ve daha esnek hale gelmesinin, ekonomideki örgütlenmenin ulusal sınırları aşan boyutlar kazanmasının ve ulusal var oluşun rekabetçi bir dünya sistemi içinde sürdürülmesinin devletler açısından ortaya çıkardığı zorluklarla ilgilidir. Bu yönüyle küreselleşme doğal bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır ve dolayısıyla küreselleşmeye direnmek hiçbir ulusal otorite için mümkün gözükmemektedir.¹⁵

Bu bağlamda küreselleşme, teknolojinin yaygınlaşması, üretim ve tüketim süreçlerinin dünya ölçeğinde yeni pazar potansiyelleri sağlaması, demokrasi, insan hakları ve özgürlüklerin genişlemesi gibi olumlu özellikler yanında, uluslar arası ekonomik dengelerin sarsılması, ekonomik ve siyasal krizlerin artması, ulus-devletlerin zayıflaması gibi olumsuz özellikleriyle de tanımlanmaktadır.¹⁶

Küreselleşme yanlılarına göre küreselleşme süreci, küresel sermayenin hareketliliği çerçevesinde 'serbest piyasa ekonomisi ve serbest piyasa kuralları' nın uluslar arası kapsama erişmesidir. Geleceğin toplumunda bu değişmelere ayak uyduramayan, yeni dönemin taleplerine cevap veremeyen ve daha da önemlisi toplumsal sorunlara çözüm bulmak yerine onları pekiştiren, hatta yaratan, ve bu nedenle de değişime

¹⁴ Bauman, a.g.e., s.82.

¹⁵ Mustafa Erdoğan, "Siyaset ve Hukuk Perspektifinden Küreselleşme", Küreselleşme, Ed.C.Uşak, Ufuk K., İstanbul 2002, s.42.

¹⁶ Gökhan Yavuz Demir, "Küreselleşen Küreselleşme Retoriği", Birikim, S:158(2002), s.60-63.

ayak bağı olan sistemler var olamayacaktır. Onlara göre piyasalar devletlerden daha güçlüdür.¹⁷

Küreselleşme karşıtları ise küreselleşmeye kuşkuyla yaklaşmaktadırlar. Onlara göre küreselleşme, yeni bir durumu ya da yeni bir dönemi simgelemesinin aksine, dünya kapitalizm tarihi içinde 'eşitsiz ve dengesiz ekonomik kalkınma' bağlamında bir 'sürekliliği' ifade etmektedir. Dolayısıyla küreselleşme, kapitalist modernliğin kökenleri ve tarihsel gelişim süreciyle temellendirilen ve onunla bağlantılı olarak tartışılan bir fenomendir. Bu bakımdan, küreselleşme emperyalizmin 'yeni bir masalı' veya 'yeni bir biçimi' ya da kapitalizmin günümüzdeki boyutunu ve görünümünü temsil etmektedir. Küreselleşme, kapitalizmin diasporası, yani onun dünyaya dağılıp yayılması, dünyayı kuşatmasıdır.¹⁸ Bu bağlamda kendilerini 'küreselleşme karşıtları' olarak isimlendiren grupların, Kasım 1999'da Seattle'da Dünya Ticaret Örgütü'ne, Ekim 2000'de Prag'da Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası'na karşı geniş katılımlı protesto eylemleri düzenledikleri bilinmektedir.¹⁹ Dünya çapında yaşanan adaletsiz ve eşitsiz gelişimin, ekonomik krizlerin, derinleşen yoksulluğun toplumları yeniden tabakalaştırması; ulus-ötesi şirketlerin ve Uluslararası Para Fonu, Dünya Ticaret Örgütü, Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşların, ulus-devletlerin ve ulusal-hükümetlerin iktidarını zayıflatan, dünyayı düzene ve bütünleşmeye değil, yepyeni düzensizliklere ve belirsizliklere sürükleyen politikaları; geleneksel değerlerin ve yerel adetlerin asimilasyona uğraması, ekolojik dengenin tehdit altında kalması ve bireylerin yaşamlarında kendi müdahaleleri olmaksızın görülen değişim ve dönüşümler; kısacası, insanların yaşadıkları dünyanın kendi kontrollerinden çıkmakta olduğu düşüncesi, bütün bu tepkilerin kaynağı olarak görülmelidir.²⁰

Küreselleşme yanlıları ile küreselleşme karşıtları arasında küreselleşme fenomenini, toplumsal değişimi simgeleyen süreç olarak ele almaya çalışan görüşler, küreselleşmenin ciddi bir eleştiri ve sorgulama sürecine sokulması gereken 'toplumsal bir olgu' olarak kabul edilmesi gerektiği üzerinde durmaktadırlar. Bu bakış açısına göre, çağdaş küresel etkileşimlerin sonuçları karmaşık, çelişkili ve önceden tahmin edilemez ve sonuçları aynı değildir. Küreselleşme, küreselleşmecilerin ve retçilerin ele aldıkları gibi sadece ekonomik temelli bir süreç değil, aynı zamanda siyasal, kültürel ilişkileri ve süreçleri de içeren bir 'ilişkiler bütününü' simgelemektedir. Dönüşümcüler, küresel kültürel akışlar içinde yer alan önemli değişiklikleri kabul etmekle birlikte, bunun so-

¹⁷ Fuat Keyman, "Globalleşme, Alternatif Moderniteler ve Türk Kapitalizminin Kültürel Ekonomisi", *Toplum ve Bilim*, S:93, (2002), s. 84.

¹⁸ Sezgin Kızılçelik, *Küreselleşme ve Sosyal Bilimler*, Anı Y., Ankara 2001, s.15.

¹⁹ Ellwood, a.g.e., s.7.

²⁰ Richard Falk, *Yırtıcı Küreselleşme*, Ç:A.Çaksu, Küre Y., İstanbul 2001, s.186-191.

nuçlarının küreselleşmecilerin ve retçilerin iddia ettiklerinden daha fazla karmaşık ve çok-boyutlu olduğunu ileri sürmektedirler.²¹ Onlara göre, bu yönde atılacak bir adım, indirgemeci ve kutuplaşmacı söylemlerin dışında bir alanda küreselleşme fenomeninin demokratik bir biçimde tartışılmasını sağlayacaktır.²²

Kültürel Anlamda Küreselleşme:

Küreselleşme yalnızca siyasal ve ekonomik alanları değil aynı zamanda kültürel alanı da etkileyen bir süreçtir. Küreselleşme, hakim söylemin kendi amacı doğrultusunda küresel-bütünleşmiş bir dünya oluşturması sürecinin yanında, paradoksal bir biçimde aynı zamanda kültürler arası farklılaşmayı parçalanma düzeyinde gerçekleştirirken, yerel ve alt toplumsal/kültürel söylemlerin ya da Batı-dışı toplumların kendilerini yeniden tanımlarıyla ilgili bir yönelimi de simgelemektedir.²³ Karmaşık bir bağlantılılığın olduğu bir dünya(küresel bir pazar, uluslar arası moda kuralları, uluslar arası işbölümü, paylaşılan bir eko-sistem) milyonlarca insanın sayısız gündelik eylemleriyle uzakta yaşayan ve tanımadıkları ötekilerin kaderini hatta gezegenin muhtemel kaderini birbirine bağlamaktadır.²⁴ Bu yüzden kültürel küreselleşme bağlamında, küresel bir kültürün var olup olmaması konusundan ziyade, kültürün küreselleşmesi, dünya ölçeğinde yayılması üzerinde durulması gerekmektedir. Çünkü, kültürel küreselleşme, zamansal ve mekansal sıkışmayı niteleyen yeni bir elektronik kültürel mekânın ortaya çıkması anlamına gelmektedir.²⁵ Ortaya çıkan sosyo-kültürel mekân, heterojen kültürel düzenlemelerin küreselleşmesine, dünya ölçeğinde yayılmasına da zemin hazırlamaktadır. Kitle iletişim araçları, küçük toplumsal ve siyasal gruplardan etnik ve dinsel cemaatlara kadar bütün yerel/alt gruplara, hem ulus devletler hem de daha geniş ölçekte bölgesel ya da küresel kültüre karşı kendi toplumsal ve kültürel söylemlerini geliştirme ve devam ettirme imkânı tanımaktadır. Kitle iletişim araçları vasıtasıyla, kendilerini tanıtmaya imkânı bulan yerellikler, küresel sisteme dahil olabilmektedirler. Yerellikler, hem buldukları coğrafya üzerinde, hem de göçler vasıtasıyla Batı metropollerinde giderek güçlenmektedir. Bugün dünyanın büyük kentlerinde bile, çok sayıda etnik ve dinî alt kültürler, farklı dilleri konuşan değişik geleneklere sahip insanlar bir arada yaşamaktadır.²⁶ Bu bakımdan bütünüyle küreselleşmiş ve tüm dünyaya egemen bir kültürden söz

²¹ Keyman, a.g.m., s. 86.

²² Giddens, a.g.e., ss. 23-25

²³ Ali Y.Sarıbay, "Kültürel Bir olgu Olarak Küreselleşme", Siyasi, Ekonomik ve Kültürel Boyutlarıyla Küreselleşme, M. S. Aydın, vd. *Ufuk Kitapları*, İstanbul, 2002, s. 52.

²⁴ Tomlinson, a.g.e., s.43.

²⁵ Keyman, a.g.e., s. 30.

²⁶ Hirst, Thomson, a.g.e., s.215.

edebilmek, modern ülkelerin kendi yapılarında bile çoğunlukla mümkün görülmemektedir.

Günümüzde kültürel bütünleşme dinamiklerinin yerele kıyasla daha fazla ağırlık kazandığı görülmekteyse de, bilişim ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, küresel-yerel, iç-dış, doğu-batı, kimlik-fark ve benlik-öteki arasında çizilmiş modern ve geleneksel ayrımları ortadan kaldırırken, kültürel, etnik, dinsel, ırksal, cinsel ve sınıfsal bir çok boyutta parçalanmaya da zemin hazırlamaktadır. Küreselleşme, birleştirirken parçalara da ayırmaktadır. Bauman'ın deyişiyle, "yerkürenin tek tipliliğini artıran nedenlerle bölen nedenler özdeştir."²⁷ Böylece küreselleşme sürecinde kaybedenler ve kazananlar olduğu ya da çok fazla sayıda tahakküm ve tâbi kılma biçimleri ürettiği için, ortaya çıkan kültürel deneyimin son derece karmaşık ve çeşitli olması söz konusudur²⁸

Kültürel küreselleşme, yerel/alt kültürlerin hem canlanmasını ve dünya ölçeğinde kabul görmesini hem de öncü toplumların kültür kodlarıyla etkileşime girerek yeni kültürel pratiklerin oluşmasını sağlamaktadır. Ancak küreselleşmede hakim konumda bulunan Batılı kültürel değerlerin bütün dünyada oluşturduğu ortak gündelik hayat kültürünün özellikle gelişmekte olan ülkelerde önemli siyasal, ekonomik ve toplumsal sorunlar yarattığı bilinmektedir. Ekonomileri sürekli olarak gelişmiş ülkelere bağlı bulunan ve kendi gelişme önceliklerini planlamayan ülkeler, siyasal düzeyde de tam bağımsız hareket kabiliyetine sahip olamamaktadır. Kültürel emperyalizm olarak tanımlanan bu durum, çoğunlukla gelişmesini tamamlayamamış, alt yapı sorunları ve bağlı olarak eğitim kalitesi ve düzeyi yönünden geri kalmış ülkelerde ortaya çıkmaktadır.

Küreselleşme ve Eğitimin İşlevi :

Eğitim bir toplumun bugününü ve geleceğini ilgilendiren en temel kurumlardan biridir. Eğitim sistemi, toplumun gelişme dinamiği içinde önemli bir yere sahiptir ve toplumun güncel istek ve koşullarını karşılamayı amaçlarken; zaman boyutunda değişen koşullar ve beklentiler karşısında sürekli güncelleştirilmelidir. Kendi kültürel kaynaklarının gücünü bilen ve onlardan yararlanabilen, günümüz biliminin gelişmelerine ve verilerine açık bir eğitim sistemi çağdaş eğitim anlayışını yansıtır. Çağdaş eğitimin amacı; yaşadığı toplumsal ve doğal çevrenin bilincinde olan, toplumsal var oluşunun kaynaklarını öğrenmiş, kendi kültürel değerlerini kavrayan ve sorgulayarak geliştiren bireyler yetiştirmektir. Bilgi toplumu olarak değerlendirilen günümüz dünyasında

²⁷ Bauman,a.g.e.,s. 8.

²⁸ Tomlinson,a.g.e.,s.181.

var olabilmenin ve her konuda rekabet edebilmenin temel koşulu budur.

Küreselleşme sürecinde, ekonomik, siyasal ve kültürel alanlarda kendini kabul ettirebilmiş toplumların bilgi toplumu olma özelliği dikkat çekicidir. Çağdaş toplumların iş hareketliliğinde, beden işçilerinin oranı hızla azalırken bilgi işçilerinin sayısı çoğalmaktadır. “Enformasyon çağında talep edilen yeni bilgi türü eyleme yönelik, pratik, yerel ve günlük hayatta hemen kullanılacak bilgi ve enformasyondur. Bu durum epistemolojik yaklaşımlarda da değişime yol açmıştır. Çokuluslu firmalar bilgi üretme ve uygulama faaliyetlerini daha da genişletmekte, var olan araştırma-geliştirme (AR-GE) birimlerine kendi çalışanlarına beceri ve bilgileri öğretecek eğitim birimlerinin de ekleyerek korporasyon/firma üniversiteleri kurmaktadır. Temel ve uygulamalı araştırma yapacak profesyonel bilim insanları buralarda çalışmaktadır. Yeni bilgi, beceri, teknik ve teknoloji işte bu üniversitelerde üretilmekte ve hemen uygulamaya geçirilmektedir.”²⁹

Görüldüğü gibi bilgi toplumunda bilgiye dayalı emek, sanayi toplumuna göre çok daha fazla mobilize ve pratik hale gelmektedir. Bilgi işçileri ülke içinde sıklıkla iş değiştirebilecekleri gibi, ülkeler arasında da kolayca hareket edebileceklerdir. 2020’li yıllarda, bilgi ve iletişim sektöründe çalışan eğitilmiş insanların sermaye kadar hareket yeteneği kazanmasıyla birlikte emeğin de küreselleşmesine tanık olacağız.”³⁰

Günümüzde bilgi ve iletişim sektörü, bu alanda eğitim görmüş bir kaç uzman kişinin bir araya gelerek çok kısa sürede kârlılığa geçebilen şirketleri kurabildiği bir alan haline gelmiştir. Bu alanda çalışanlar, sanayi ve tarım toplumunun temsilcilerine oranla dünya görüşleri, kültürel yapıları ve yönetim anlayışları bakımından daha fazla küresel eğilimlere sahiptirler. Yaşamı küresel olarak algılayan bu yeni sınıfın yirmi birinci Yüzyılın ilk yarısına kadar önce ekonomik sonra da siyasal üstünlüğü ele geçirmesi kuvvetle muhtemel gözüküyor.

Küreselleşme sürecine paralel olarak teknolojinin ve üretimin organizasyonunun sürekli olarak ve giderek artan bir hızla değişmesi, mesleki eğitim anlayışının da değişmesini zorunlu kılmaktadır. Artık, birkaç yıllık bir eğitim döneminde edinilen bilgilerle 25-30 yıllık bir çalışma yaşamını sürdürmek mümkün değildir. Okullarda edinilen bilgiler çalışma yaşamının ilk yıllarında eskimeye başlamaktadır. Bu durumda mesleki eğitimin amacının, bir mesleğin yapılması için bugün

²⁹ Bahattin Akşit, “Bilgi Toplumuna Geçiş ve Üniversiteler: Şu Andaki Durum ve Yeniden Yapılanma Konusunda Bazı Söylem ve Tartışmalar”, Bilgi Toplumuna Geçiş: Sorunsallar Görüşler, Yorumlar Eleştiriler ve Tartışmalar, Ankara 2002, s.348.

³⁰ Peter F. Drucker, *Yeni Gerçekler*, Türkiye İş Bankası Y., Ankara 1996, s.191-195

gerekli olan bilgileri öğretmek değil, meslekteki değişimlere uyum sağlayacak yetenekleri kazandırmak olmalıdır.

Küreselleşme ile dünya bir uydu kente dönüşmekte, insanların iletişimi kitlesel boyutlarda olmakta, insanın yarattığı bilimsel, teknolojik, tarihsel ve sanata değin olan her şey en etkili iletişim aracı olan dil aracılığıyla gerçekleşmektedir. Dil, bireylerin ve toplumların yaşamında temel iletişim ve anlaşma unsurudur. Bir kültürün karakterleri arasında önce dil, sonra düşünce ve mantalite vardır. Düşünme yeteneği, düşünülenleri anlatma ve başkalarının düşüncelerini anlama yetisi, dilden yararlanma yeteneği ile sınırlıdır.

Küreselleşmenin kültür ve dolayısıyla dil eğitimine ilişkin iki önemli etkisi söz konusudur. Birincisi, küreselleşmenin teknik, ekonomik ve siyasi dinamikleri sebebiyle, bazı yabancı dillerin, özellikle İngilizce'nin küresel bir dil kimliğini kazanarak yerel ve ulusal dilleri kuşatmış olması, bu dillerin kendilerini nasıl koruyacakları sorunu ile karşı karşıya bırakmıştır. İkinci önemli etki ise, küreselleşmenin yarattığı imkânlardan yararlanabilmek için küresel dinamiklerin doğal yayılma aracı olan dillerin etkin ve yaygın bir şekilde topluma öğretilmesi zorunluluğunun ortaya çıkmış olmasıdır. Biraz paradoksal gibi görünen bu iki etkiyi, küreselleşmenin ne gözü kapalı bir şampiyonluğunu ne de sert ve acımasız bir karşıtlığını yaparak değerlendirmek mümkündür. Küreselleşmeyi bir gerçek olarak kabul edip, olumlu etkilerini faydaya, olumsuz etkilerinden ise, yine rasyonel zeminde kalarak, arınmaya çalışmak gerekir. Dünya bilim literatürüne hakim olabilmenin ve bu alanda varlığını gösterebilmenin koşulları İngilizce'ye dayandığı için, bu dili en iyi şekilde öğrenmenin bir ülkenin kendi kimliği açısından olumsuz bir anlamı düşünülmemelidir. Eleştirilmesi gereken konu, bir ülkenin kendi dilinin gündelik hayattaki işlevselliğini yitirmesi ve yozlaşmacı yönüyle bir yabancı dili benimsemesidir. Küreselleşmenin dinamiklerini zamanında algılayıp değerlendirebilme, bu dinamikleri bir toplumsal faydaya dönüştürebilme kendi diline ve bir yabancı dile hakim nesiller yetiştirmekle mümkündür.

Bir toplumun küresel kültürün rekabetine açılmasının karşılığı, bu ortamda ekonomisinin, kültürel değerlerinin ve bilimsel katkılarının değeriyle ölçülmektedir. Bilgi toplumu çağında, halkının eğitimsel sorunlarını çözememiş, gelecekteki yetişmiş insan gücü potansiyelinin planlamasını yapamamış toplumlar geri kalmaya mahkûmdurlar. Bu açıdan yaklaşınca geri kalmış veya geri kalmışlıktan kurtulamayan ülkelerin en önemli sorununun, kalkınma önceliklerini belirleyememiş olmaları ve halkının eğitim düzeyinin çağdaş dünya normlarına yükseltilememesi olmaktadır. Ekonomik açıdan dışa bağımlı ve tüketim toplumu kimliği ön plana çıkan bu toplumlarda, kültürel anlamda da küreselleşme rüzgarının sürüklediği popülist yaklaşımlar ön plândadır.

Küresel kültürün kapsayıcılığı karşısında istikrarlı bir büyüme gerçekleştiremeyen ülkeler, küreselleşme süreçlerini kendi varlıklarına karşı tehdit gibi algılamak yerine, çağdaş toplumun değişen ritmine uyumda nasıl bir strateji geliştirebilecekleri üzerinde durmalıdırlar. Küresel düzeyde rekabet edebilmenin, kendi kültürel değerlerini koruyarak dünyanın her yerinde varolabilmenin anlamı, çağdaş eğitim anlayışıyla bilgili ve deneyimli bireyler yetiştirerek kalıcı çözümler üretmek ve uygulamaktan geçmektedir.

İlköğretimden yüksek öğretime kadar iyi planlanmış fonksiyonel bir eğitim sistemiyle, bağımsız düşünebilen, kendi yeteneğine göre yönlendirilmiş, sorgulamayı bilen ve sorgulamadan çekinmeyen, ana dilinin kurallarını ve sözcüklerini öğrenmiş; yurttaşlık kavramı ve bunu oluşturan değerleri kavramış bireyler yetiştirilmelidir. Kendi toplumunda ve dünyada birlikte yaşama deneyimi çerçevesinde bireylere, eşitlik, adalet, hoşgörü, insan haklarına saygı ve uzlaşmacı nitelikler kazandırılmalıdır. Demokrasi kültürünü benimsemek, bilginin değerini ve nasıl kullanılacağını öğrenmek yetişkinler için de önemsenmeli bu alanda da eğitim faaliyetleri ihmal edilmemelidir. Sürekli eğitim kapsamında örgün eğitim kurumlarının halka açık etkinliklerinin artırılmasına da çalışılmalıdır. Bu konuda başta üniversiteler olmak üzere, diğer örgün eğitim kurumlarında Sürekli Eğitim Merkezleri yaygınlaştırılmalıdır. Özellikle, sivil toplum kuruluşları eğitim faaliyetlerinde, teşvik edilerek bu kuruluşların sürekli ve yaygın bir eğitim merkezi haline dönüştürülmeleri sağlanmalıdır. Bireylerin hak ve özgürlüklerinin korunması, toplumun geleceğini ilgilendiren ortak sorumlulukların paylaşılması gibi konularda sivil toplum kuruluşları ne kadar aktif olurlarsa, toplumun kendi yerel özelliklerini yeniden üretmek kapsayıcı küreselleşmeye direnmesi mümkün olabilecektir.

Sonuç olarak, küreselleşme açık uçlu bir süreçtir. Bu yüzden, kültürlerin karşılaşması ve küresele eklenmesi devam edecektir. Öte yandan, küreselin ve yerelin eş-zamanlılığı ve yorumunu içeren bir süreç olarak küreselleşme, Batı-dışı toplumların kendilerini yeniden tanımlamalarına ve tanımlamalarına dair imkan da sunmaktadır. Bu bakımdan, Batı-dışı toplumların, küreselleşmenin kendilerine sunduğu imkân içerisinde, kendi kendine oryantalize etme düşüncesine ve ege-men küreselleşmenin alternatifsiz hakimiyetini meşrulaştırmaya düşmeden, kendi değerlerini bilerek ve kendi kültürlerini koruyarak küresel sistemle nasıl ekleneneceğinin yollarının araştırılması gerekmektedir.

Eğitim alanında yeni strateji ve hedeflerin planlanması, en yeni teknolojik araç gereçlerin kullanılması, kendi yaşadığı ortama ve kültüre verimli katkılar yapabilecek bir bilinç düzeyinin kazanılması, küreselleşme ortamında rekabetin ve kalkınmanın önkoşuludur. Bilgi top-

lumu olma yolunda önemli değişmelerin yaşandığı dünyamızda, küreselleşme sürecinin ortaya çıkardığı kültürler arası rekabette, diğer kültürlerin ve ekonomilerin hegemonyasına girmeden onurluca yaşayabilmenin, iyi eğitilmiş kitlelerle yaşanabileceğinin idrakinde olmalıyız.

KAYNAKÇA

- Akşit, Bahattin, "Bilgi Toplumuna Geçiş ve Üniversiteler: Şu Andaki Durum ve Yeniden Yapılanma Konusunda Bazı Söylem ve Tartışmalar", Bilgi Toplumuna Geçiş: Sorunsallar Görüşler, Yorumlar Eleştiriler ve Tartışmalar, Ankara 2002
- Bauman, Zygmunt, Küreselleşme, Ç:A.Yılmaz, Ayrıntı Y., İstanbul 1999
- Castells, Manuel, "Enformasyon Teknolojisi ve Küresel Kapitalizm", Ç:M.Armağan, Küresel Kuşatma Karşısında İnsan, Ufuk K., İstanbul 2004
- Demir, Gökhan Y., "Küreselleşen Küreselleşme Retoriği", Birikim, S:158(2002)
- Drucker, Peter F., *Yeni Gerçekler*, Türkiye İş Bankası Y., Ankara 1996
- Ellwood, Wayne, Küreselleşmeyi Anlama Klavuzu, Ç:B.Genç, Metis Y., İstanbul 2002
- Erdoğan, Mustafa, "Siyaset ve Hukuk Perspektifinden Küreselleşme", Küreselleşme, Ed.C.Uşak, Ufuk K., İstanbul 2002
- Falk, Richard, Yırtıcı Küreselleşme, Ç:A.Çaksu, Küre Y., İstanbul 2001
- Giddens, Anthony, Modernliğin sonuçları, çev. E. Kuşdil, Ayrıntı, İstanbul, 1994
- Halliday, Fred, 2000'lerde Dünya, İstanbul Bilgi Üniv.Y., İstanbul 2002
- Hirst, P., Thomson, G., Küreselleşme Sorgulanıyor, Ç:Ç.E.Yücel, Dost K., Ankara 2000
- Keyman, Fuat, "Globalleşme, Alternatif Moderniteler ve Türk Kapitalizminin Kültürel Ekonomisi", Toplum ve Bilim, S:93, (2002)
- Kızılçelik, Sezgin, Küreselleşme ve Sosyal Bilimler, Anı Y., Ankara 2001
- McLuhan, Marshall, Global Köy, Ç:Bahar Düzgören, Scala Y. İstanbul 2001
- Sarıbay, Ali Y., "Kültürel Bir olgu Olarak Küreselleşme", Siyasi, Ekonomik ve Kültürel Boyutlarıyla Küreselleşme, M. S. Aydın, vd. Ufuk Kitapları, İstanbul, 2002
- Soros, George, Küresel Kapitalizm Krizde, Ç:G.Şen, Sabah K., İstanbul 1999
- Tomlinson, John, Küreselleşme ve Kültür, Ç:A.Eker, Ayrıntı Y., İstanbul 2004